

подарства (проектне фінансування); поєднання сільськогосподарської і кредитної кооперації шляхом залучення кредитів кооперативних банків і кредитних спілок; лізинг, переважно з товарною формою розрахунків, вивченню методологічних та практичних аспектів яких будуть присвячені подальші наукові дослідження.

Література:

1. Березіна Л.М. Виробнича функція та ресурсний потенціал аграрних підприємств // Вісник ХНТУСГ: Економічні науки. Ринкова трансформація економіки АПК. Вип. 31. – Харків: ХНТУСГ, 2006. – С. 64- 68.
2. Бондаренко О. Сучасні напрямки відтворення основних засобів / Економіка: проблеми теорії та практики. – 2007. – Вип. 15. – С. 120 – 127.
3. Лапин Е.В. Оценка экономического потенциала предприятия. - Суми, 2004.
4. Омельченко Л. Механизм обновления основных производственных фондов предприятия / Економіка: проблеми теорії та практики. – 2008. – Вип. 125. – С. 25 – 29.

УДК 338.43.009.12

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ СТРАТЕГІЙ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Махмудов Х.З., д.е.н., професор

Полтавська державна аграрна академія

Досліджено теоретичні аспекти, основні завдання та особливості формування конкурентних стратегій аграрних підприємств. Розглянуто механізм реалізації конкурентних стратегій що ґрунтується на перетворенні факторів та чинників конкурентоспроможності в їх конкурентні переваги.

Theoretical aspects, basic tasks and features of forming of competition strategies of agrarian enterprises, are investigational. The mechanism of realization of competition strategies is considered that based on converting of factors and factors of competitiveness into their competitive edges.

Постановка проблеми. Основою розвитку аграрного сектору України в першу чергу є конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції як на регіональних так і на міжнародних ринках. Підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору економіки України є головною стратегічною проблемою, тим більше враховуючи стрімке зростання його частки у валовому внутрішньому продукті країни, формуванні дохідної частини державного бюджету та експортного потенціалу. Продукція вироблена аграріями України стає конкурентоспроможною на ринках сільськогосподарської продукції, збільшується з кожним роком її частка у загальносвітових обсягах виробництва стратегічно важливих видів продукції. Виходячи з цього, саме поетапне формування та реалізація конкурентних стратегій аграрних підприємств має стати основою для створення результативної системи управління конкурентоспроможністю аграрних підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Процес формування і реалізації конкурентних стратегій підприємств викликає зацікавленість таких відомих вітчизняних вчених економістів як Я. Базилюка, О. Гудзинського,

В. Гейця, О. Дадія, Л. Довганя, Л. Євчук, Г. Кіндрацької, А. Мазура, М. Малика, О. Шпичака, З. Шершньової та ін. А також відомих наукових працях зарубіжних науковців різних часів, таких як Г. Азоева, І. Ансофа, М. Портера, Е. Чемберлена, А. Стрікланда, А. Томпсона, А. Юданова, та ін.

Аналіз літератури показує що на сьогоднішній день чіткої класифікації конкурентних стратегій аграрних підприємств, як і самої послідовності дій щодо її формування та реалізації немає. В той же час, практика бізнесу свідчить, що успішну конкурентну стратегію не можна скопіювати і єдиної стратегії для всіх підприємств, тим більше коли мова йде про аграрні підприємства, що відрізняються специфікою своєї діяльності, також не існує. Ефективне управління неодмінно вимагає від менеджерів стратегічного мислення й уміння розробляти і реалізовувати конкурентну стратегію. Саме тому, систематизація та аналіз є підґрунтям для більш досконалого з'ясування даного питання.

Постановка завдання. Основними цілями дослідження є вивчення теоретичних аспектів формування конкурентних стратегій в контексті стратегічного управління.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах ринкової економіки все більшого значення набуває конкуренція в аграрному секторі. Проте, слід зазначити, що тут вона має певні особливості в порівнянні із іншими секторами господарювання. Це зумовлено низкою специфічних чинників, зокрема тим, що земля є предметом і водночас знаряддям виробництва. Різноманітність форм господарювання в сільському господарстві, зумовлюють існування різних видів конкуренції, серед яких переважає нецінова конкуренція. Ключовими факторами успіху є ресурсний потенціал та ринкові вміння ведення конкурентної боротьби, які можуть вплинути на формування довгострокової конкурентної стратегії підприємства, і відповідно на його стратегічний успіх.

Взагалі, конкурентна стратегія – це комплекс взаємопов'язаних заходів, спрямованих на досягнення та збереження високого рівня конкурентоспроможності та вигідної позиції на ринку, що ґрунтується на ефективному використанні конкурентних переваг та нейтралізації негативних факторів впливу.

Формування конкурентних стратегій аграрних підприємств в першу чергу повинні базуватися на стратегічному управлінні, адже вибір оптимальної стратегії має певні особливості, що в першу чергу зумовлені рівнем управління. Визначення конкурентної стратегії для підприємства залежить від ситуації, в якій підприємство перебуває на конкретному етапі свого розвитку. Зокрема це стосується того, як швидко керівництво підприємства може реагувати на зміни та вплив зовнішнього середовища, які сильні позиції підприємство має, та який досвід застосування стратегічних рішень.

Досить складним є сам механізм реалізації конкурентної стратегії підприємства, що є циклічним процесом. До основних етапів даного процесу відносять: визначення довгострокової перспективи розвитку, пріоритетних напрямків діяльності, формування майбутнього образу і місії підприємства (кредо), постановка цілей та переклад стратегічного бачення в практичну площину, роз-

робка стратегії, що базується на методах експертних оцінок, творчого мислення, операційних досліджень, аналізу ризику, доведення поставлених завдань до виконавців та безпосередня реалізація стратегії, контроль та оцінка стратегічних перетворень, а також коригування, поліпшення чи зміна основних елементів стратегічного бачення, формування альтернативних та перспективних стратегій.

Не дивлячись на складність процесу формування та реалізації конкурентної стратегії, найбільш пріоритетне значення має вибір оптимальної конкурентної стратегії.

Доцільно зазначити, що найбільшою популярністю користуються конкурентні стратегії М. Портера [2]. Це в першу чергу стратегія лідерства у витратах, що ґрунтується на прагненні підприємства досягти нижчих витрат в порівнянні із конкурентами, стратегія диверсифікації, що забезпечує можливість виробництва товару з унікальними властивостями з поміж інших аналогічних та стратегія зосередження, що передбачає концентрацію на потребах одного сегмента (ніші) або групи покупців.

На думку А. Юданова [3], конкурентні стратегії М. Портера можуть застосовуватися лише по відношенню до вузькоспеціалізованих підприємств, що освоїли одну із сфер чи потреб споживачів або монополістів ринку, що здебільшого контролюють весь ринок або ж значну його частину. Виходячи з того що на ринку функціонують і інші види підприємств, А. Юданов пропонує чотири типи конкурентних стратегій, зорієнтованих на різні умови середовища та різні ресурси, що перебувають у їхньому розпорядженні: віолентна (силова), патієнтна (нішова), комутантна (стратегія пристосування) і експлерентна (піонерська).

Класифікація ж конкурентних стратегій за Ф. Котлером [1], ґрунтується на усвідомленні ролі та місця підприємства на ринку. Виходячи з частки ринку, яку утримує підприємство, розрізняють чотири типи конкурентної стратегії: лідера, атакування лідера, переслідування лідера та фахівця.

Формуючи конкурентну стратегію, підприємству в першу чергу потрібно проаналізувати не лише свої потенційні можливості, а й ринкові переваги та ключові компетенції своїх суперників та ідентифікувати їх слабкості для досягнення перемоги в конкурентній боротьбі. Оцінивши кількісно індикатори конкурентної сили і ключові фактори успіху та порівнявши їх із аналогічними у конкурентів, можна винести рішення про конкурентну позицію підприємства на ринку.

Слід зауважити, що при формуванні конкурентної стратегії доцільно враховувати і суспільні очікування, що відображають вплив на підприємство таких факторів як урядова політика (загальні фактори управління підприємствами агропромислового комплексу, що впливають на діяльність аграрних підприємств через організаційно-економічний механізм на державному та регіональному рівнях: законодавчі й нормативно-правові акти; фінансово-кредитна та податкова політика, форми та методи державної підтримки АПК; регулювання продовольчого ринку через квоти, проведення сертифікації та стандартизації; держані закупівлі) суспільні настрої та ін.

Висновки. Отже, основним завданням конкурентних стратегій аграрних підприємств повинно бути перетворення факторів та чинників конкурентоспроможності в їх конкурентні переваги. Ефективно сформована конкурентна стратегія відповідно до умов певної галузі, цілей, потенційних та ресурсних можливостей, переваг підприємства, що включає довгострокові програми дій за всіма можливими функціональними напрямками діяльності та спрямована на дієву реалізацію, забезпечить підприємству досягнення ринкового успіху та переваги над конкурентами-суперниками. Таким чином, формування нового типу мислення у керівників, повинно орієнтуватися не лише на розв'язання поточних проблем, а й на формування середовища для успішної перспективної діяльності шляхом нових підходів до формування конкурентних стратегій аграрних підприємств що лежить в основі стратегічного управління.

Література:

1. Котлер Ф. Основы маркетинга / Ф. Котлер; [пер. с англ. В.Б. Боброва] – М. : Прогресс, 1991. – 702 с.
2. Портер М. Стратегія конкуренції [текст] : Методика аналізу галузей і діяльності конкурентів / М. Портер, Е. Майкл, [пер. с англ.]. – К. : Основи, 1997. – 390 с.
3. Юданова А.Ю. Конкуренция: теория и практика : учеб. пособ. / А.Ю. Юданова [2-е изд., испр. и доп.]. – М. : ТанDEM; ГНОМ-ПРЕСС, 1998. – 320 с.

УДК 338.439.02

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА У НАЦІОНАЛЬНОМУ ВИМІРІ

Мельник Л.Л., к.е.н., доцент

Дніпропетровський державний аграрний університет

Досліджено сутність категорії «продовольча безпека». Визначено стан і проблеми продовольчої безпеки в Україні, напрями їх вирішення.

The essence of the category «food security». Determined the status and problems of food security in Ukraine, the direction of their decisions.

Постановка проблеми. Наприкінці 80-х років ХХ ст. продовольча безпека в Україні була більш-менш самодостатньою. Ринкова трансформація агропродовольчого комплексу у цьому контексті дала від'ємний результат. Особливо погіршився якісний аспект продовольчої безпеки. Поряд з іншими факторами це згубно впливає на здоров'я людей, тривалість їхнього життя, руйнує генофонд нації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Не випадково останнім часом проблема продовольчої безпеки привертала до себе пильну увагу таких вітчизняних науковців як: В.К. Береговий, Ю.Д. Білик, О.Г. Білорус, В.І. Власов, І.І. Лукінов, Р. Мудрак, П.Т. Саблук і багато інших. Їй були спеціально присвячені Треті річні збори Всеукраїнського конгресу вчених економістів-аграрників.

Водночас за наявності великої кількості ґрунтовних наукових досліджень, пропозицій та узагальнень, висловлених в них, поки що відсутні уза-